

Józsa Krisztián – Zsolnai Anikó

tanulmány

Nagy Józsefre emlékezünk

Ezzel a tematikus számmal Nagy József (1930. november 22. – 2021. június 20.) professzor úrra emlékezünk halálának első évfordulója alkalmából. E folyóiratszám tanulmányai Nagy József munkásságának egy-egy szeletéhez kötődnek, a szerzők tudományos szempontból dolgozzák fel a választott témájukat, de az írások egyben személyes hangvételű megemlékezések is.

Nagy József 1961-ben kezdte oktatói, kutatói pályáját, és hat évtizedes munkásságával a korszak egyik legmeghatározóbb hazai neveléstudományi kutatója volt. Tanárok, kutatók generációit indította el pályájukon, akiknek a szakértelme ma nagy mértékben befolyásolja a magyar neveléstudomány fejlődését.

Nagy professzor úr a pedagógia számos területét alapvetően megújította. Pályájának kezdetén érdeklődése elsősorban az oktatási rendszer modellezésére, az iskolakezdésre, a tudásszintmérés módszertani megalapozására a kidolgozására irányult. A hatvanas évektől kezdődően több nagyszabású empirikus vizsgálatot, országos reprezentatív felmérést irányított, melyek nemzetközi és hazai viszonylatban is úttörő kezdeményezések voltak. Ezek a vizsgálatok lettek a hazai empirikus pedagógiai kutatások alapjai, kijelölve a tényekre, statisztikai elemzésekre épülő neveléstudományi kutatások irányát.

Pályaművének első szakaszából kiemelkedik az alapvető készségek (írás, olvasás, számolás, szövegesfeladat-megoldás) fejlődési folyamatainak leírása, az általános iskola felső tagozatának tantárgyaira kidolgozott tudásszintmérő tesztek standardizálása, az óvoda-iskola átmenet adaptív rendszerének kialakítása, valamint a művelési és gondolkodási képességek struktúrájának és fejlődésének feltárása.

Nagy József az oktatásemélet több területén is átfogó kísérleti programokat irányított, nevéhez kapcsolódik számos innováció (pl. témakompenzációs oktatás) és külföldi modell adaptálása, továbbfejlesztése (programozott oktatás, mikroszámítógépes oktatás).

A kilencvenes évektől érdeklődése a személyiség modellezése és fejlesztése felé fordult. Kompetenciaalapú személyiségmodelljében egységes elméleti keretbe integrálta a kognitív, a szociális és a személyes kompetenciát. Ezek építőköveiként értelmezte a készségeket, képességeket és a motívumokat. Az általa felállított modell számos fejlesztő program alapjául szolgált a későbbiekben.

1991-ben létrehozta az Alapműveltségi Vizsgaközpontot, melynek igazgatói feladatait évekig ellátta. A tantárgyi feladatbankok kidolgozásával és standardizálásával a vizsgaközpont jelentősen hozzájárult a hazai pedagógiai értékelési kultúra fejlődéséhez. 1995-ben megalapította, majd évekig vezette az SZTE-MTA Képességkutató Csoportot, mely az első akadémiai kötődésű pedagógiai kutatócsoport volt.

Nagy József felsőoktatási pályafutása végig a Szegedi Tudományegyetemhez (korábban József Attila Tudományegyetem, JATE) kötődött. Hatvan éven át volt aktív munkatársa a Pedagógiai Tanszéknek, majd később a Neveléstudományi Intézetnek, közel egy évtizeden át tanszékvezetői feladatokat is ellátott. Kutató- és oktatómunkája mellett jelentős szerepet vállalt a tanárképzés és a posztgraduális képzés strukturális és tartalmi megújításában. Kezdeményezője és megalkotója volt a '70-es években a pedagógia kiegészítő szak programjának, tantervének és tananyagainak, melybe már akkor beépítette a nyugati értelemben vett, társadalomtudományként értelmezett modern pedagógia számos elemét.

A '70-es évektől több kandidátusi és mintegy harminc egyetemi doktori értekezés témavezetője volt. A kilencvenes évek közepén induló hazai PhD képzés keretében megalapította a *A kognitív kompetencia fejlődése és fejlesztése* PhD doktori programot, mely alapját képezte a 2003-ban létrehozott SZTE Neveléstudományi Doktori Iskolának. A PhD képzés keretében hét dolgozat témavezetője volt. Tanítványai és hallgatói közül ma már országszerte számos vezető oktató van, heten professzorok (Csapó Benő, Cs. Czachesz Erzsébet, Csíkos Csaba, Józsa Krisztián, Molnár Gyöngyvér, Vidákovich Tibor, Zsolnai, Anikó), öten az MTA doktorai.

Nagy József szegedi egyetemi pályája mellett néhány évig a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központ tudományos igazgatóhelyetteseként, majd 1989-90-ben a budapesti Oktatáskutató Intézet főigazgatójaként is tevékenykedett. Tudományszervezőként jelentős hatást gyakorolt a magyarországi pedagógiai kutatómunka fejlődésére. Évekig elnökként irányította a Közoktatási Kutatások Tudományos Tanácsát, aminek keretében kialakította a pedagógiai kutatás-finanszírozás modern pályázati rendszerét, az eredmények értékelési kritériumait. E tevékenysége eredményeként jelent meg az Akadémiai Kiadónál a Közoktatási kutatások sorozat közel 30 kötete. Emellett évekig részt vett az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok és a Felsőoktatási Kutatási Fejlesztési Program pedagógiai területeinek irányításában. A Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának társelnöke volt, és tagja volt a Magyar Akkreditációs Bizottság Pedagógiai Szakbizottságának.

Széleskörű nemzetközi kapcsolatai közül kiemelkedik a hamburgi UNESCO Institute for Education, mellyel együttműködve a 70-es évek elejétől rendszeresen részt vett kutatási projekteknél, illetve több alkalommal dolgozott külföldön az UNESCO felkért szakértőjeként. 1971-72-ben Franciaországban, 1987-88-ban Srí Lankán végzett hosszabb kutató-fejlesztő munkát. Évekig tagja volt a Network Educational Sciences Amsterdam vezető testületének.

Vezető szerepet töltött be az elmúlt évtizedekben zajló közoktatási reformokban. A kilencvenes években egyik kezdeményezője volt a Nemzeti alaptanterv kidolgozásának, valamint részt vett az érettségi vizsga reformját előkészítő bizottság munkájában. Irányította a diagnosztikus vizsga-koncepció kidolgozásával kapcsolatos munkákat, majd az alapműveltségi vizsga bevezetését előkészítő kutatásokat.

Kutatói és oktatói munkáját 2000-ben bekövetkezett nyugdíjazása után is folytatta. Munkatársaival kidolgozta a DIFER (Diagnosztikus fejlődésvizsgáló és kritériumorientált fejlesztő rendszer 4-8 évesek számára) Programcsomagot. E készségmérő és -fejlesztő rendszer gyorsan elterjedt, ma már számos óvodában, iskolában alkalmazzák. A DIFER tesztrendszerhez kapcsolódóan egy készségfejlesztéssel foglalkozó könyvsorozatot is szerkesztett. Érdeklődése ezt követően a tanórai keretek között megvalósítható,

tantárgyi tartalmakra építő képességfejlesztés lehetőségei felé fordult, melynek keretében iskolai képességfejlesztő kísérleteket vezetett. Szakmai életútjának legutolsó szakaszában egy új szemléletű pedagógiai kultúra elméletének a kialakításával foglalkozott.

Nagy József élete végéig fáradhatatlanul dolgozott. Kiemelkedő kvalitású, iskolateremtő személyiség volt. Tudományos pályája, karizmatikus személyisége hosszú időre meghatározó volt és lesz a magyar neveléstudományban.